

תהילים נו 4-5 – המבנה הקדקודי

תקציר

מאמר זה דן בתחום הסגנוני-ספרותי של המקרא.

המאמר מצביע על דגם ספרותי, שאנו מכנים אותו: "המבנה הקדקודי".

מבנה זה הוא דגם מפותח של הכיזמוס: זהו מבנה כיאסטי משוכלל רב-איברים בעל קדקוד במרכזו. כיוון שלדעתנו תוכן וצורה ירדו חבוקים לעולם, אנו מבקשים לגלות במאמרנו, מהי המטרה של השימוש בדגם, שאינו צורני גרידא, אלא כלי-שרת בעיצוב התוכן:

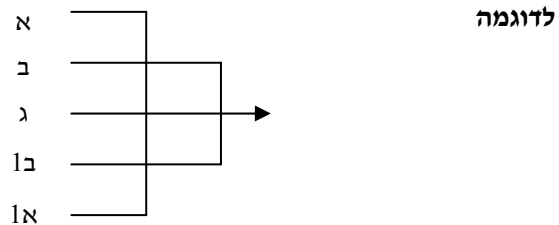
משורר תהילים נו 4-5 מביע את ביטחונו בה', לאחר שבדבריו הקודמים (פס' 2-3) ובדבריו הבאים (פס' 6-10) הוא מביע את צערנו על היותו נרדף על-ידי אויביו ואת בקשתו מאלהים.

במבנה שלפנינו מוצאים אנו הקבלה בין הצלע הראשונה: "יום אירא" (4) לבין הצלע האחרונה "לא אירא" (5), אשר בה מביע המשורר את ביטחונו באל. בצלעות, המקיפות את השיא, טוען המשורר, כי "אני אליך אבטח" (4), ולאחר מכן מציין את מקור ביטחונו: "באלהים בטחתי" (5).

במרכז המבנה אומר המשורר: "באלהים אהלל דברו" (5). הלל לה' הוא מוטיב מרכזי בספר תהילים: ומופיע גם בשיאם של שני מבנים קדקודיים נוספים – בתהילים כח 6-9 ועא 16-18.

א. המבנה הקדקודי במקרא

המבנה הקדקודי הוא דגם מפותח של הכיזמוס. זהו מבנה כיאסטי משוכלל, רב-איברים, בעל קדקוד במרכזו, ושאר איבריו פרושים משני צדיו בהקבלה, בסדר הפוך: המחבר מסיים אפוא את דבריו במה שהתחיל.

מילות מפתח: תפילה; מזמור; הלל; אירא; בטח; שירה; פרוזה; מבנה קדקודי; כיזמוס.

דגם זה רווח בסיפורת המקראית¹ של נביאים ראשונים² וגם בשלל סוגות ספרותיות: שירה,³ נבואה,⁴ חוק ורשימות-יחס ומקומות (ביטויים לו – גם בספרויות אחרות במזרח הקדום ובאגן הים התיכון).⁵

לדגם יש קריטריונים קבועים – בעיקר חזרה על ביטויים (במיוחד כאלה החוזרים רק בצלעות המקבילות, ולא בשאר איבריו של הדגם). רבים מן החוקרים שטיפלו בדגם – טיפולם לא היה שיטתי: הם בראו דוגמאות מדוגמאות שונות. לרוב גילו את הדגם ביחידות ספרותיות ארוכות, אשר אותן חילקו לאיברים מקבילים בשרירות-לב, איברים, אשר כפו עליהם הגדרות, היוצרות תקבולת מזויפת. מניתוח מדוקדק עולה, כי זיהוי מבנים קדקודיים חייב להיות מבוסס על הקבלת מילים זהות או ניגודיות וללא דילוגים.⁶

העיסוק במבנים קדקודיים הוא בתחום הסגנוני-ספרותי: המספר או המשורר המקראי⁷ נוקט דגם קדקודי, כאשר יש בו כדי לשרת את מטרותיו.

בדומה לסונטה – כך גם הדגם הקדקודי: מי שבוחר להשתעבד לו, עושה זאת רק משום שהוא הולם את כוונת-הדברים ורוחם. סופרים ומשוררים, שבחרו לעצב את דברי הדמויות ודברי המספר או המשורר בדפוסיו של דגם זה, עשו כן, כי, לדעתם, אין טוב מדגם זה כדי לבטא את כוונת הדברים וטעמם.

מחקר המבנים הקדקודיים בנביאים ראשונים מלמד, באילו תחומים במיוחד משרת הדגם את היוצר: צו – וביצועו; פעולה – ותוצאותיה; דברי נזיפה; בקשה – תפילה – הצעה.

הדגם והכרת "ספר הדקדוק" שלו מעשירים את ידיעותינו על אמנות-הרטוריקה שבמקרא.

הדגם הקדקודי מיוסד על תופעת החזרה (תופעה, הרווחת בספרות המזרח הקדום וכן בספרות המקרא). בעלי הדגם נוקטים לרוב חזרה מגוונת (ולא חזרה מילולית), והקורא, המבחין בשינויים שבין הדברים לבין החזרה עליהם – יכול לעמוד על כוונת הדברים ועל אופין של הדמויות.

ממחקר המבנים הקדקודיים בנביאים ראשונים עולה, שקדקוד המבנה אינו (בניגוד לצפוי) זהה תמיד עם שיאו הרעיוני: לעתים השיא מופיע הוא דווקא ברישא ובסיפא של המבנה, בעוד שנקודת התווך מנוצלת כדי להמחיש את המרחק הגדול – ברעיון ובהלך-רוחן של הדמויות – שעבר בין הפתיחה לסיום.⁸

1. בין שלל המחקרים בנושא נזכיר את: N.W. Lund, 'The Presence of Chiasmus in the O.T.', *AJSL*, 46 (1930) pp. 104-126; י"ת רדאי, 'על הכיאות בסיפור המקראי', *בית-מקרא*, כ-כא (תשכ"ד), עמ' 72-48; י"ת רדאי, 'שמות פרק ב', י' הוכרמן, מ' להב וצ' צמריון (עורכים), *ספר יעקב גיל*, ירושלים תשל"ט, עמ' 245-241; J.P. Fokkelman, *Narrative Art in Genesis*, Assen 1975; נ' קלאוס, 'בראשית מ"ג 3-5 – המבנה הקדקודי', *בית-מקרא*, קנח (תשנ"ט), עמ' 251-244.
2. J.P. Fokkelman, *Narrative Art and Poetry in the Books of Samuel* (4 Volumes), Assen 1981-1993; Cohn, 'Form and Perspective in II Kings 5', *VT*, 33 (1983), pp. 171-184.
3. W.G.E. Watson, *Chiasmic Patterns in Biblical Hebrew Poetry* (JSOTS 26), Sheffield 1984, p. 137.
4. מ' וייס, *פירוש על ספר עמוס*, ירושלים תשנ"ב, עמ' 136, 140.
5. ראו: נ' קלאוס, 'מבנים קדקודיים בנביאים ראשונים', עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשנ"ד. ולאחרונה: N. Klaus, *Pivot Patterns in the Former Prophets* (JSOTS 247), Sheffield 1999.
6. השוו: W.G.E. Watson, *Classical Hebrew Poetry* (JSOTS 26), Sheffield 1984, p.137.
7. ראו: מבנה קדקודי במזמור יב 4-5: ווטסון (לעיל הערה 3), עמ' 131; קלאוס, *Pivot* (לעיל הערה 5), עמ' 237-233.
8. השוו: למשל: שמ"א ג 17; מל"ב ה 18; מל"ב יט 15-19.

שנתון "גל" – תשע"א – כרך ט"ז

עוד עולה, כי תופעת "צמד-המילים", המופרת בעיקר משירת-המקרא, כאשר מילה אחת מופיעה בצלע הראשונה של הכתוב השירי, ובת-זוגה הקבועה מופיעה בצלע השנייה – רווחת גם בדגם הקדקודי: כאשר מופיעה מילה אחת של המבנה, תופיע בת-הזוג באיבר המקביל לו.⁹ העולה מבדיקה זו מחזק את הרושם¹⁰ שהבחנה בין שירה לפרוזה – מלאכותית במידה רבה, וכי תחבולות ספרותיות הנהוגות בשירה, נוהגות באותה מידה גם בסיפורת המקראית.

ב. המבנה הקדקודי בתה' נו 4-5

המזמור הוא תפילת בקשה להצלה מידי אויבים. הדובר הוא יחיד, אך כיוון שהוא מזכיר את אויביו בלשון רבים ואף מדבר על 'עמים' (8), אפשר להניח, שאין מדובר בצרה פרטית דווקא, אלא בצרה לאומית. כיוון שמצויים במזמור זה ביטויים לא מעטים, המופיעים גם במזמורים אחרים, נראה, שהמזמור הורכב בעיקרו מנוסחאות מקובלות לצורך תפילת ציבור.

גם המבנה (שני חלקים: 8-1 – תיאור הצרה; 9-14 – הישועה המבוקשת), אשר בו מופיע מעין פזמון חוזר, שהוא הרעיון המרכזי במזמורנו, המקשר בין שני חלקיו (המבנה שלפנינו – פס' 4-5, ופס' 11-12) – משווה למזמור צורה של תפילת-ציבור טקסית.¹¹ ייתכן, כי ביסודו המזמור הוא תפילת-יחיד,¹² וכשנתקבל לעבודת האלהים בבית-המקדש, נהפך נושא ה"אני" הפרטי שלו – ל"אני" לאומי, והאויב הפרטי – לאויב לאומי.¹³

אין אחידות-דעים בין החוקרים לגבי חלוקת המזמור:

הדבר מתבטא גם בקשר לפסוקי המבנה שלפנינו (פס' 4-5): רוב החוקרים רואים בפס' 4-5 יחידה אחת, שנושאה: פזמון – הצהרת ביטחון בה.¹⁴ מיעוטם מחלקים כך: פס' 2-4, 5 (פזמון).¹⁵ כלומר: האחרונים מפרידים בין פסוקים (4 ל-5, המרכיבים את המבנה הקדקודי שלפנינו. נדמה לנו, כי אינם צודקים בחלוקתם, באשר שתו לבם לתוכן בלבד. נראה לנו, כי ניתוחנו יעיד כאלף

-
9. ראו: במחקרנו (לעיל הערה 5), עמ' 221-229, והשוו: לדוגמה: 'רחץ-טבל' החזרות במל"ב ה' 10, 14 ובאיוב ט, 30-31: 'רדף-דלק' החזרות בשמ"א יז 52-53 וביש' ה' 11.
 10. ראו: בספרו של קוגל: J. Kugel, *The Idea of Biblical Poetry, Parallelism and its History*, New Haven and London 1981.
 11. ש' גלנדר, **תהלים א'** (עולם התנ"ך), בעריכת נ' סרנה, תל-אביב 1995, עמ' 241, וכבר לפניו: A. Weiser, *The Psalms* (=O.T.L.), London 1962, p. 422. – סוברים, שהמזמור התקבל בפולחן הציבור, לאחר שתפילת המתפלל נענתה ולפני הקרבת הקרבן.
 12. ואכן, גונקל (H. Gunkel, *Die Psalmen* 5, Göttingen 1968) טוען, כי זו קינת יחיד. וכך גם Es. Gerstenberger, *Psalms: part 2* (The Forms of the O.T. Literature), Mich. 2001, וכן H.J. Kraus, *Psalms: A Commentary*, Augsburg-Minneapolis 1989.
 13. השו: C.A. Briggs, *A Critical and exegetical Commentary on the Book of Psalms* (I.C.C.), Edinburgh 1960. הרואה בו מזמור לאומי.
 14. ראו: צ"פ חיות, **ספר תהילים**, ז'טומיר תרס"ג; בריגס (לעיל הערה 13): D.R. Kittel, *Die Psalmen*, Leipzig 1929; A.A. Anderson, *Psalms* (The New Century Bible), London 1972; L.C. Allen, *Psalms* (W.B.C.), Waco 1983; גרסטנברג וקראוס (לעיל הערה 12); ש' גלנדר, 'היחסים בין אמצעי עיצוב ובין הנושא הרעיוני: האידיאולוגיה התיאולוגית-מלכותית שבשמ"ב א-ח', עבודת דוקטור, אוניברסיטת תל-אביב, תשמ"ג.
 15. השו: P.R. Raabe, 'Psalm Structures, A Study of Psalms with Refrains', *JSOT*, 104, (1990), pp. 90-111, ps.56, 104-105. הוא מזכיר שמות חוקרים נוספים, הדוגלים בדעה זו.

שנתון "JL" – תשע"א – כרך ט"ז

(על-סמך פס' 10 במזמורנו) "יום אקרא".²⁷

אך נדמה לנו, כי אין צורך בפירושים ובתיקונים הדחוקים הללו.²⁸ הכוונה ברורה: ביום²⁹ שנופל עלי פחד ומורא...

באיבר האחרון, המקביל לראשון, מצינו את ביטחוננו של המתפלל, המובע במילים: **ל א א י ר א** – כנגד "יום אירא" באיבר המקביל, והוא בא להשמיענו, שהביטחון בה' מבטל את המורא,³⁰ גם כשאלהים מייסרו, הוא לא יִרָא³¹ ולא יירא בעתיד.³² זהו ביטוי אופייני לביטחוננו של המתפלל באלהיו ובא רק בספר תהילים.³³ יראת ה' מבטלת את יראת האדם,³⁴ בבחינת: "גם כי-אלך בגיא צלמות, לא-אירא רע, כי אתה עמדי" (תה' כג 4).

נדמה לנו, כי כאן עלינו להסביר, מדוע לא כללנו את הצלע "מה-יעשה בשר ליי" (ג5) במבנה הקדקודי, וקטענו את הפסוק ואת המבנה הקדקודי:

עלינו לזכור, כי החלוקה לפסוקים מאוחרת היא, וגם אם נתחשב בעובדה, כי הצלע היא חלק מהפזמון החוזר במזמורנו (ראו פסוקים 11-12), בל נשכח, כי המודעות לקיום הדגם מסייעת באיתור ראשיתה ואחריתה של יחידה ספרותית ובהבנת משמעותה. ייתכן לעתים, כי הדגם מופיע כחלק מן היחידה הספרותית (ובמקרה שלפנינו – הפזמון החוזר). מחברו המקורי של מזמור כלשהו – יכול היה לבנות מזמור או חלקים ממנו על בסיס צורה ידועה, קונבנציונלית, כגון המבנה הקדקודי, בלא שדבר זה יחייבו להמשיך ולהשתמש באותם יסודות בשאר חלקי המזמור. כך מצינו מבנים קדקודיים נוספים במזמורי תהילים, המתחילים או נפסקים באמצע הפסוק: כח 6-9ב; לה 7ב – 9א,³⁵ קא 5-8א,³⁶ קד 10ב – 18.³⁷ כן מצינו דוגמאות נוספות בפרוזה המקראית:³⁸ כך, למשל, מתוארת פעולת הפלשתים לאחר ניצחונם על בני ישראל בשמואל א לא 10-8, אך רק פסוקים 9-10 כלולים במבנה הקדקודי. בכל המבנים הללו ובנוספים – אין הדבר פוגם במאומה במבנים עצמם.

באיבר השני מוצאים אנו את המשכו הישיר של איבר א' ('יום אירא'): **אני אליך אבטח**.

26. ויש המצרפים את המלים וקוראים: 'רממני ביום אקרא', או: 'מרום יום אירא' – במובן: 'אלהי מרום', השמים.
27. ראו: גונקל בפירושו (לעיל הערה 12).
28. גונקל ואחרים סבורים, כי הטקסט פגום במקומנו ולמדים מהפזמון החוזר בפס' 10-11 את הנוסח המקורי הנכון, אך נדמה, כי בנוסח תפילה יש חזרה מובנת (ולעתים מגוונת) בפי המתפללים, ושני הפזמונים מקוריים, והחזרה אמיתית. השוו: בריגס בפירושו (לעיל הערה 13), וכן – W.O.E. Oesterley, *The Psalms*, London 1962.
29. ראו: בפס' 10: 'ביום', וכך בריגס (לעיל הערה 13), אנדרסון, חכם (לעיל הערה 14) וגלנדר (לעיל הערה 11) בפירושיהם. והשוו: גזניוס: W. Gesenius, *Gesenius' Hebrew Grammar*², ed. E. Kautzsch, Oxford 1963.
30. השוו: חכם בפירושו (לעיל הערה 14).
31. רש"ר הירש, *פירוש לספר תהילים*, ירושלים תשכ"ג.
32. רבינוביץ (לעיל הערה 20).
33. הביטוי "לא אירא" מצוי ארבע פעמים במקרא, וכולן – בתהילים: ג 7; כג 4; נו 5; קיה 6 (השוו: הערה 11).
34. אנדרסון בפירושו (לעיל הערה 14).
35. ראו: נ' קלאוס, 'תהלים ל"ה 7ב – 9א: המבנה הקדקודי', *מועד*, 15 (תשס"ה), עמ' 23-15.
36. ראו: נ' קלאוס, 'תהלים ק"א, 5 – 8א – המבנה הקדקודי', *מגדים*, 49 (תשס"ט), עמ' 60-47.
37. ראו: נ' קלאוס, 'תהלים ק"ד 10ב – 18 – המבנה הקדקודי', *בית-מקרא*, 48, קעד (תשס"ג), עמ' 259-238.
38. ראו: קלאוס, *Pivot* (לעיל הערה 5), עמ' 248-245.

ביום שנופל עלי פחד, אני בוטח בך³⁹ (ה'). זהו, למעשה, הרעיון היסודי במזמור: הפחד נמוג בשל הביטחון בה'.⁴⁰ רבינוביץ⁴¹ למד מהביטוי "אליך"⁴² אבטח" ולא "בך אבטח", כי אילו היה בטחונו של המתפלל שלם, לא היה יָרָא, אבל אף בזמן שמרגיש חולשה, הוא חותר להגיע לביטחון מלא.

באיבר הרביעי – המקביל לשני – מוצאים אנו שימוש באותו שורש בט"ח: **באלהים בטחתי** אם 'אבטח' באיבר ב' מופיע בצורת אימפרפקט ככונה (עתידית): פעולה שלא נסתיימה עדיין, הרי הצורה **בטחתי** – צורת פרפקט של הפעל – מלמדת על פעולה שהתבצעה, דהיינו: ביטחונו באלהים מלא, מושלם, ללא כל היסוס. פירוש זה מאושש מהקשר הביטוי – מהמשפטים הצמודים: **יום אירא – אבטח** – פחד אפשרי, ובעקבותיו – ביטחון. באיברים ד-ה, המשורר בטוח לחלוטין בעזרתו של ה', מרגיש את קרבתו⁴³ ("באלהים בטחתי"), ולכן הוא קובע באופן נחרץ: **"לא אירא"**.

ביטחונו הגובר באלהיו בא לידי ביטוי גם במילות-היחס:

באיבר ב' - אליך אבטח⁴⁴

באיבר ד' - באלהים בטחתי

ביטחון ב... גדול יותר מביטחון אֶל (=על): הביטחון הוא מוחלט.⁴⁵

מקבילות לניסוח זה (בט"ח בגוף ראשון יחיד – פרפקט) מצינו במזמורי תהילים:

כה 2 - אלהיך בטחתי

כח 1 - ובה' בטחתי⁴⁶

נדמה, כי הדובר מכריז אמנם על ביטחונו הרב בה', אך רק לאחר שישבו אויביו אחור, יָדַע, כי אלהים עמו. המתח הזה שבין ההימצאות בפחד מתמיד לבין הביטחון בישועה – מתבטא בתפילה זו,⁴⁷ ובא בין השאר לידי ביטוי בהקבלה, המלווה בהבדלי גוונים של מלות-היחס:

יום אירא אני אליך אבטח

באלהים בטחתי לא אירא

היחס הכיאסטי בין האיברים אך מחזק את הקשר ביניהם: אם בתחילה יראתו קודמת לביטחונו באל, הרי לאחר שמהלל באלהים דברו (א5), ביטחונו גובר, ואז מקדים ביטחונו ל(אי) יראתו. הפחד כבר נמוג.

שיא המזמור מתבטא במשפט שבא במרכזו של המבנה:

39. חכם (לעיל הערה 14) מפרש 'בטח אל' = בטח ב'... עפ"י תה' ד 6.

40. השוו: M. Buitenweiser, *The Psalms*, New-York 1969.

41. רבינוביץ' בפירושו (לעיל הערה 20).

42. אבן-עזרא [המסתמך על: "אל-הנער הזה התפללתי" (שמ"א א 27)] ורד"ק [המסתמך על: "בטח אל-ה' בכל-לבך" (מש' ג 5)] מפרשים אליך = עליך (אבטח). וכך גם מ' המאירי, *פירוש המאירי לתהילים*, ירושלים תשל"א. וראו: י' כולי, *ילקוט מעם לועז: ספר תהלים*, ירושלים תשמ"ג.

43. הירש בפירושו (לעיל הערה 31).

44. השווה רבינוביץ' (לעיל הערה 20): אליך אבטח – אינו אומר 'בך אבטח', כי אילו היה ביטחונו שלם, לא היה ירא.

45. רבינוביץ' (שם).

46. וכן: "ואני אל-ה' בטחתי" (תה' לא 7); ובנוסה דומה: "ואני בחסדך בטחתי" (ג 6); "בטחתי בדברך" (ק"ט 42) ועוד. והשוו: "אל-תבטחו לכם אֶל-דברי השקר" (יר' ז 4). וכן (תה' פו 2): "הושע עבדך, אתה אלהי, הבוטח אליך" – לפני הישועה, מתוך תקווה.

47. השוו: גלנדר בפירושו (לעיל הערה 11).

באלהים אהלל⁴⁸ דברו⁴⁹

לפנינו צירוף תחבירי קשה, שגרר אחריו שובל של תיקונים מצד החוקרים והפרשנים: יש הסוברים, כי יש להבין את המשפט בסדר מילים הפוך: 'בדבר אלהים אהללו'.⁵⁰ כלומר: את דבר-אלהים (=את מעשהו) אהלל, או בעזרת אלהים אהלל את הבטחתו, כלומר: הוא ימלא את הבטחתו שנתן, ואנכי אהללנה ברבים,⁵¹ ורק מי שמתקרב לאלהים – מהללו.⁵² אפשר, ששיבוץ סדר המלים נעשה במתכוון⁵³ לשם יצירת תקבולת קלה לציטוט, לצרכי המעמד הטקסי: "באלהים אהלל... באלהים בטחתי". קושי תחבירי נוסף נוצר בגלל המעבר מלשון נוכח ללשון נסתר: 'אליך מול דברו'. אפשר, שנכון לקרוא כאן 'דברי'.⁵⁴ ואפשר, שהקריאה "באלהים אהלל דברו" נעשית, כשהמתפלל פונה אל הקהל ומעיד על עצמו, בעוד שאת שאר דבריו הוא מְשִׁיחַ ישירות בינו ובין אלהיו.⁵⁵ ויש מי שקורא (על-פי פס' 11) **דברו**⁵⁶ (תמורת דברו) במובן דבר-ה'.⁵⁷ אפשרות אחרת היא לראות את "באלהים" כקריאה בפני עצמה, מעין קיצור של לשון שבועה,⁵⁸ כלומר: הדובר נשבע באלהים ומבטיח להלל את דברו.⁵⁹ ההתחייבות לשבח את האל ברבים היא ממרכיביה המקובלים של תפילת הבקשה.⁶⁰

סיכום:

הפזמון החוזר במזמורנו, הערוך כמבנה קדקודי, מעיד, כי כגודל היראה והאסון – כך גוברת במתפלל האמונה והוא מתחזק בביטחונו. בכל מקרה הביטחון בה' (איברים ב, ד) עומד מול היראה (איברים א, ה), וקיומו של ביטחון זה כרוך בהכרזת שבחו של האל,⁶¹ הבאה במרכז המבנה, בשיאו.

-
48. השווה ללשון: "באלהים הללנו כל-היום" (תה' מד 9). ויש הסובר, כי "באלהים אהלל" הוא ביטוי נרדף ל"באלהים בטחתי".
 49. אוסטרלי בפירושו (לעיל הערה 28) מקבל את קריאת שלגל: "אכלה דברי", ולא נראה כלל. דאהוד (M. Dahood, *Psalms 51-100*, New York 1970) קורא דוברו (תמורת דברו), והסיומת היא, לדעתו, המרה סגנונית של ה"א הידיעה כמילת קריאה. דעתו נראית מפוקפקת ביותר.
 50. חכם (לעיל הערה 14) וגלנדר (לעיל הערה 11) בפירושיהם.
 51. השווה חיות (לעיל הערה 14) וכולי (לעיל הערה 42) בפירושיהם.
 52. כולי (לעיל הערה 42) בפירושו.
 53. השווה: גלנדר (לעיל הערה 11).
 54. כך תרגום השבעים, וכן חיות (לעיל הערה 14) בפירושו.
 55. גלנדר (לעיל הערה 11) בפירושו.
 56. השווה: הפשיטא, הירונימוס; בריגס ([לעיל הערה 13] המסתמך על "דברי השירה" בפסוקים הבאים: דב' לב 44, שופ' ה 12, תה' יח 1 ועוד) וגרסנטברגר (לעיל הערה 12) בפירושיהם. אלן (לעיל הערה 14) בפירושו מקשר בין 'דבר' במזמורנו לתה' קל 5: קויתו ה'... ולדברו הוחלתי. מעין אורקל על הישועה (אנדרסון [לעיל הערה 14] בפירושו).
 57. ורא תה' לג 4, 6; קיט 9, 16 ועוד.
 58. המאירי (לעיל הערה 42), גלנדר (לעיל הערה 11) בפירושיהם. השווה: "השבעה לי באלהים" (בר' כא 23), וכן שמ"א ל 15 ועוד.
 59. "אף בשעה שהוא בא עמי במידת הדין" (רש"י).
 60. גלנדר (לעיל הערה 11) בפירושו.
 61. השווה: גלנדר (שם) בפירושו.

לפנינו דברי-הלל לה' בפי המשורר הנתון במצוקה, מוטיב אופייני למשוררי תהילים,⁶² החוזר במזמורים רבים וכן בצורתו (גוף ראשון יחיד) בשבעה ממזמורי תהילים,⁶³ כשבארבעה מהם מבקש המשורר 'ישועה'.⁶⁴

יתר-על-כן, במרכז המבנה הקדקודי, בשיאו, מוצאים אנו, כי המשורר מודה לה' בשירו. "הלל" לה' הוא מוטיב מנחה במזמורי תהילים. עדות לכך היא במספר הפעמים הרב, ששורש זה (הל"ל) מופיע בספר תהילים. ודוק, דברי המשורר המודה לאל, בוטח בו ומהללו בדברים, אף באים בשיאם של שני מבנים קדקודיים נוספים בספר תהילים:

כח 6-9 בשיא הקדקוד: ויעלו לבי ומשירי אהודנו (7)

עא 16-18 בשיא הקדקוד: ועד-הנה אגיד נפלאותיך (17).

בכל המזמורים הללו באו דברי התודה וההלל בהקשר של מזימות האויבים, המתנכלים למשורר ורוצים לפגוע בו. הוא חש, כי ה' מושיעו, ואז פוצח בדברי תודה והלל, בשיא המבנה.

62. 69 פעמים מופיע השרש הל"ל בפעלים בבניינים פיעל-פועל (רוב המקרים במקרא) בתהילים, ורק 40 פעם בכל המקרא כולו, כשעשרים מתוכם בספר דה"י, וחלקם כאן בהקשר עבודת הפולחן.

63. במזמורנו ובמזמורים: כב 23; לה 18; סט 31; קט 30; קמה 2; קמו 2 באה לשון אהלל(ה) לנטייתיה.

64. כב 23; סט 31; קט 30; קמו 2.